

Høring endring i opplæringsmodell for vg3 landbruk

Uttalelse - NHO Mat og Drikke, en arbeidsgiver- og næringspolitisk forening for virksomheter innen mat-, drikke- og bionæringene

Status	Innsendt til Utdanningsdirektoratet Innsendt og bekreftet av instansen via: el@nhomd.no
Innsendt av	Espen Lynghaug
Innsenders e-post:	el@nhomd.no
Innsendt dato	28.09.2023
Hvilken organisasjon?:	NHO Mat og Drikke, en arbeidsgiver- og næringspolitisk forening for virksomheter innen mat-, drikke- og bionæringene Organisasjon (Privat)
Stilling	Spesialrådgiver utdanningspolitikk og kompetanse

✓ Jeg bekrefter at denne uttalelsen er på vegne av hele oppgitte organisasjon.

Høring av endring i opplæringsmodell for vg3 landbruk

1. BAKGRUNN

Utdanningsdirektoratet sender med dette på høring en endring av opplæringsmodell for vg3 landbruk. Landbruksnæringen har flere kompetansebehov. Landbruksnæringen består i hovedsak av selvstendig næringsdrivende bønder, med få eller ingen ansatte. Samtidig har landbruksnæringen også behov for både avløsere, landbruksvikarer og helårsansatte på større gårdsbruk. Siden landbruksnæringen både har behov for gårdsarbeidere og selvstendig næringsdrivende bønder, kan det være nødvendig å tilpasse landbruksutdanningen slik at både unge og voksne får den kompetansen de trenger for å gå inn i yrket som gårdsarbeider og/eller som selvstendig næringsdrivende bonde.

Vi ønsker å få en bred tilbakemelding fra bransjen/landbruksnæringen på hvilken opplæringsmodell som gir både unge og voksne tilstrekkelig kompetanse etter arbeidslivets behov. Vi ønsker derfor tilbakemeldinger på tre ulike opplæringsmodeller:

- Splitte vg3 landbruk i 2 fag med ulik opplæringsmodell.
- 2+2-modell – to år opplæring i skole, etterfulgt av to år i lærebedrift.
- Yrkeskompetanseløp – dagens opplæringsmodell, med tre år i skole.

2. OPPLÆRINGSMODELLER

2.1. SPLITTE VG3 LANDBRUK I 2 FAG MED ULIK OPPLÆRINGSMODELL

Siden landbruksnæringen både har behov for gårdsarbeidere og selvstendig næringsdrivende bønder, kan det være nødvendig å tilpasse landbruksutdanningen slik at både unge og voksne får den kompetansen de trenger for å gå inn i yrket som henholdsvis gårdsarbeider og som selvstendig næringsdrivende bonde. Vi ønsker derfor tilbakemelding på å splitte vg3 landbruk i to ulike opplæringsmodeller, henholdsvis 2+2-modell og 3+0-modell (yrkeskompetanseløp).

To ulike opplæringsmodeller som retter seg mot ulike målgrupper vil gi unge og voksne som ønsker å arbeide i landbruket som avløser/gårdsarbeider mulighet for opplæring i bedrift, i en 2+2-modell. Unge og voksne som ønsker eller har planer om å overta et gårdsbruk, og som av ulike grunner ikke har behov for eller mulighet til å ha opplæring i bedrift, kan få opplæring i et yrkeskompetanseløp med tre år i skole. Læreplanene i disse to fagene er tenkt å gi lik

kompetanse, men vi ser at det kan være behov for fleksibilitet i form av fordypningsområder og/eller valgfrie programfag. Dette må utredes nærmere.

Vi har vurdert at det er mest hensiktsmessig at både unge og voksne får mulighet til å kunne søke seg inn på begge opplæringsløpene.

Innenfor de yrkesfaglige utdanningsprogrammene finnes det i dag ikke eksempler på fag som har tilnærmet lik kompetanse, men ulik opplæringsmodell, og vi har lite erfaringer å vise til dersom vi ønsker å gå videre med en slik modell. Mulige negative virkninger av at vg3 landbruk blir splittet i to ulike opplæringsmodeller, kan være at fagbrevet blir mindre attraktivt sett i forhold til yrkeskompetanseløpet, dersom yrkeskompetanseløpet gir en driftslederkompetanse. Det vil også kunne være krevende å dimensjonere tilbudet, dersom begge opplæringsmodellene skal oppleves som reelle for unge og voksne. Splitting av fag kan også begrense oversikten og forutsigbarheten i det yrkesfaglige utdanningstilbudet for elever, voksne, fylkeskommuner, arbeidslivet og andre statlige myndigheter.

? Støtter du forslaget om at vg3 landbruk splittes i 2 fag med ulik opplæringsmodell, henholdsvis 2+2-modell og 3+0-modell?

Ja

Ja, dette kan være en god modell som både ivaretar det mottagende arbeidslivets behov for kompetanse, og også bidrar til at voksenagronomen kan videreføres. Men det viktigste er at man får på plass en fagutdanning i landbruksfaget, en omlegging til en 2+2-modell med læretid i bedrift er det viktigste å få på plass. Derfor støtter vi også en ren 2+2-modell som alternativ. Det er en etablert oppfatning i det mottagende arbeidslivet for denne type utdanning at de som kommer ut fra et treårig skoleløp i liten grad er ansettelsesbare direkte, fordi de mangler praksis, kunnskap og erfaring med de arbeidsoppgaver som må løses.

? Støtter du forslaget om at både voksne og unge bør få mulighet til å søke seg inn på begge opplæringsløpene?

Ja

Ingen kommentar fra instansen

7 Vurder positive og negative virkninger for elev/lærling, skole/bedrift, fylkeskommune og arbeidsliv, ved å splitte vg3 landbruk i 2 fag med ulik opplæringsmodell.

Kjente utfordringer ved omlegging av utdanningstilbud fra 3-årig skoleløp til lærefag er å skaffe til veie et tilstrekkelig antall lærebedrifter. Forsøk med 2+2 modell for agronom er nå prøvd ut siden 2015 og arbeidslivet er kjent med at forsøket kan generere en omlegging til 2+2 modell for faget. Rapportene fra utprøving er positive, og NHO Mat og Drikke legger derfor til grunn at arbeidslivet vil kunne stille med tilstrekkelig antall godkjente lærebedrifter. En opprettelse av en ny fagutdanning krever innsats for å rekruttere lærebedrifter, spesielt i en oppstartsfase. Det er dessuten viktig å sikre at pedagogisk personell, bygninger, produksjoner og utstyr på naturbruksskolene ivaretas og er oppdatert slik at de elevene som ikke får læreplass kan få et faglig godt tilbud om vg3 i skole.

2.2. LÆREFAG MED TO ÅR I SKOLE OG TO ÅR I LÆREBEDRIFT

Denne modellen innebærer at unge og voksne har to år opplæring i skole, og deretter to år i lærebedrift. Opplæringsløpet avsluttes med en fagprøve.

Å innføre en 2+2-modell kan gi unge og voksne mer relevant opplæringstilbud som gir kompetanse som svarer til arbeidslivets behov. Unge og voksne kan også få bedre tilknytning til arbeidslivet gjennom opplæring i bedrift. Flere evalueringer og utredninger har kartlagt at det er et behov for at opplæringen foregår i bedrift, slik at unge og voksne har kompetanse nok til å bli ansatt direkte i landbruket som avløser/landbruksvikar. Flere elever uttrykker selv at de ikke er godt nok kvalifisert til å gå rett i arbeid som avløser/landbruksvikar eller helårsansatt på større gårdsbruk.

Siden det er såpass få elever som skal bli selvstendig næringsdrivende bonde umiddelbart etter endt opplæring, kan det derfor være mer hensiktsmessig at opplæringen i større grad foregår i bedrift. Å innføre en 2+2 modell kan føre til at arbeidslivet opplever bedre tilgang på arbeidskraft med relevant kompetanse for landbruksnæringen. Arbeidslivet vil også i større grad kunne være med på å påvirke innholdet i lærefaget.

Mulige negative konsekvenser av å innføre en 2+2 modell for vg3 landbruk er at det er vanskelig å anslå antall godkjente lærebedrifter. Vi vurderer også at strukturen og sysselsettingen i landbruksnæringen, med mange selvstendig næringsdrivende bønder, kan være en utfordring da gårdsbruk med få eller ingen ansatte potensielt ikke vil kunne gi tilstrekkelig opplæring og veiledning. Det er også usikkert i hvor stor grad lærebedriftene ønsker eller har anledning til å ansette lærlinger etter endt opplæring, og om det finnes et arbeidsmarked som gårdsarbeider i fulltidsstillinger.

Vi har også vurdert at det er knyttet risiko til at tilbudet for voksne innen vg3 landbruk, vil kunne forsvinne ved innføringen av en 2+2-modell. Skolene som tilbyr voksenagronomutdanning, vil oppleve at tilbudet ikke kan videreføres med ny læreplan og opplæringsmodell. Dette innebærer at den nasjonale modellen for voksenagronomen må omstruktureres.

Å innføre 2+2-modell vil gi endringer i behov for lærerkompetanse ved skolene, og redusert behov for gårdsbrukene som tilhører skolene. En 2+2-modell fordrer også at skoler og skoleeiere etablerer tettere kontakt med arbeidslivet knyttet til læreplasser, og utnytter muligheter i yrkesfaglig fordypning (YFF) i større grad for å kartlegge potensielle lærebedrifter.

Støtter du forslaget om at vg3 landbruk endres fra yrkeskompetanseløp med tre år i skole, til hovedmodellen med to år i skole og to år i lærebedrift?

Ja

Det har i en årrekke vært et behov for en fagutdanning i landbruksfag. Det er vel anerkjent at en 2+2-modell med læretid i bedrift gir dyktige og kompetente fagarbeidere. Det å være utdannet fagarbeider er ikke til hinder for å overta eller starte egen bedrift, også i landbruket. Uavhengig av om man går for en ren 2+2 modell uten å videreføre et løp med tre år i skole, eller innfører en helt ny modell med to løp vil dette gi en gylden mulighet også til å oppgradere det man har vært redd for å miste ved endring av modell, som bedriftsøkonomi og produksjonsplanlegging mv.

Vurder positive og negative virkninger for elev/lærling, skole/bedrift, fylkeskommune og arbeidsliv, ved å endre opplæringsmodell for vg3 landbruk fra yrkeskompetanseløp med tre år i skole, til hovedmodellen med to år i skole og to år i lærebedrift.

Ingen kommentar fra instansen

2.3. YRKESKOMPETANSELØP MED TRE ÅR OPPLÆRING I SKOLE (DAGENS MODELL)

Denne modellen innebærer at elever og voksne går tre år i skole, og gir yrkeskompetanse (dagens opplæringsmodell). Vg3 landbruk har felles programfag, der ett av de er gårdsdrift. Dette programfaget inneholder økonomi og forvaltning av et gårdsbruk, og vil for mange elever ikke være relevant for arbeidsoppgaver i landbruksnæringen. I tillegg må elevene velge to av tre valgfrie programfag. Her er ett av tre programfag spesielt rettet mot gårdsdrift, og kan dermed velges bort av unge og voksne som ikke har interesse i å drive et gårdsbruk.

Yrkeskompetanseløp med tre år i skole er en relevant og effektiv utdanning for den voksne målgruppen, særlig knyttet til enkelte programfag som gårdsdrift og økonomi og driftsledelse.

Det er god rekruttering til voksenagronomutdanningen, og til forskjell fra elever i ordinært løp, er voksne i mye større grad sikker på at de vil arbeide i landbruksnæringen. Den voksne målgruppen utgjør en større andel enn elever i ordinært løp.

Samtidig innebærer dagens opplæringsmodell at elever ikke får opplæring i bedrift. Evalueringer av yrkeskompetanseløpet forteller at elever kan mangle variert praksis, som gjør at de ikke har nok kompetanse til å ansettes direkte i landbruket. Flere av elevene som går tre år i skole, uttrykker selv at de ikke er godt nok kvalifisert til å gå rett i arbeid som avløser eller landbruksvikar. Flere evalueringer og utredninger har kartlagt kompetansebehov hos bønder, der det i stor grad konkluderes med at det er behov for at elevene får opplæring i bedrift.

? Støtter du forslaget om at vg3 landbruk beholder dagens opplæringsmodell med tre år i skole?

Nei

En ensidig videreføring av dagens ordning med tre år på skole er ikke i tråd med arbeidslivspartenes ønsker eller det kompetansebehovet som landbruksnæringen har. Et enstemmig råd fra partene i Faglig råd Naturbruk støtter omlegging til en 2+2-modell. Når man nå åpner for en modell med to løp kan det være et alternativ, men det viktigste er å få på plass en fagutdanning med en 2+2-modell som kan dekke arbeidslivets behov for kompetanse.

? Vurder positive og negative virkninger for elev/lærling, skole/bedrift, fylkeskommune og arbeidsliv, ved å beholde dagens opplæringsmodell med tre år i skole.

Ingen kommentar fra instansen